

Pudasjärven kaupungin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys liittyy pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman toteuttamiseen. Hallitusohjelman keskeisenä tavoitteena on työllisyyden vahvistaminen ja työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin. Syyskuussa 2020 pidetyn hallituksen budjettiriihen päätösten mukaan hallitus tekee hallituskauden aikana taloutta vahvistavia työllisyystoimia, joiden tavoitteena on saavuttaa 80 000 lisätyöllisen työllisyysvaikutukset.

Hallitusohjelman mukaan kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Ensimmäisenä toimenpiteenä käynnistettiin 1.3.2021 työllisyyden edistämisen kuntakokeilut, joissa kokeilukunnat vastaavat osin alueensa työ- ja elinkeinopalveluiden tarjoamisesta. Kevään 2021 puoliväliriihessä hallitus päätti julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022–2024. Samalla hallitus päätti jatkaa valmistelua TE-palvelujen siirtämiseksi kunnille. Hallitus linjasi, että siirron yhteydessä luodaan rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia kehittämään toimintaansa työllisyyttä edistäväksi siten, että uudistuksella saavutetaan 7 000–10 000 lisätyöllistä. Linjauksen mukaan valmistelussa tähdätään siihen, että kunnan vastuuta työttömyysturvan perusosan kustannuksista laajennettaisiin sekä työttömyysturvan ja työttömän palveluun aktivoinnin välinen kytkös poistettaisiin. Valtio ja kunnat jakaisivat työvoimapalveluiden rahoitukseen liittyvää kustannusvastuuta, jolloin turvattaisiin kuntien kannusteet järjestää palveluja myös heikommassa työmarkkina-asemassa oleville.

Nykytila ja sen arviointi:

Uudistus kannustaa kuntaa ohjaamaan työnhakijoita avoimille työmarkkinoille. Lähipalvelut tulee turvata maantieteellisesti laajojenkin työllisyysalueiden sisällä. Kunnille suunnatut resurssit tulee ohjata siten, että kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä voidaan vahvistaa. Lisäksi uudistuksessa tulee huomioida heikossa työmarkkina-asemassa olevat ja yhteistyö hyvinvointialueen kanssa työllistymisen edistämiseksi.

Kuntien rahoitusvastuu kasvaa kohtuuttomasti uudistuksen myötä. Lisäksi kuntien työllistämistoimien mahdollisuudet heikkenevät, joten rahoitusmalliin on tehtävä korjauksia.

Tavoitteet:

Pudasjärven kaupunki kannattaa tavoitetta kasvattaa työllisyyttä edistämällä kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa valtion ja kuntien välisellä yhteistyöllä sekä vahvistaa alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä asiakaslähtöisillä palveluilla hyödyntämällä kuntaekosysteemin mahdollisuuksia. On kuitenkin tärkeää, että valta ja vastuu työllisyyden edistämisestä olisivat nykyistä enemmän kunnilla.

Tavoitteiden saavuttamisessa merkittävässä roolissa on riittävien resurssien varmistaminen ja rahoituksen kohdistuminen niin, että työllisyyden edistäminen on mahdollista. Myös työllisyysalueiden kuntakohtaiset eroavaisuudet tulisi huomioida rahoituksessa. Tavoitteissa tulisi lisäksi huomioida heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistäminen tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Keskeiset ehdotukset:

”Yhtenäinen alue varmistaisi työnhakija-asiakkaiden lähipalveluiden ja saavutettavuuden ja loisi mahdollisuuden sovittaa työnhakija-asiakkaiden palveluprosessi yhteen alueeseen kuuluvien kuntien muiden toimintojen, erityisesti elinvoima- ja osaamispalvelujen kanssa.”

Jotta yhtenäinen työllisyysalue toimisi edellä esitetyn mukaisesti, tulisi alueen kunnille varata riittävät resurssit palvelujen tuottamiseen. Määrältään pienet työvoiman omaavat kunnat tulevat muodostamaan maantieteellisesti laajan työllisyysalueen, jossa on haasteellista toteuttaa asiakaslähtöisesti työllisyyspalveluja. Lakiesityksessä työllisyysalueille esitetään rajaksi 20 000 henkilöä työvoimaa. Tämän lisäksi edellytetään, että alue muodostaa maantieteellisesti yhtenäisen ja työmarkkinoiden kannalta toimivan alueen. Nämä vaatimukset eivät ole realistisia harvaanasutulla seudullamme. Näillä kriteereillä ei saavuteta yhtenäistä työssäkäyntialuetta tai aluetta, jolla työtä vailla oleva ihminen tulisi työllistämistoiminnan keskiöön.

Lakiesityksessä rahoitus osoitettaisiin kunnille, mikä on hyvä ajatus, mutta ristiriidassa harvaanasutun alueen työllisyysalueen vaatimuksen kanssa. Kun kunnille annetaan vastuu ja rahoitus, tulisi kuntien saada itse harkita palvelun tuotantotavat ja sen vaatima yhteistyö. Kunnilla olevaa paikallistuntemusta ei tässä uudistuksessa saa hukata. Tulee luottaa siihen, että kunnat tekevät palvelutuotannossaan yhteistyötä erikoistuneiden työvoimapalveluiden kuten esim. ammatinvalintapsykologien palkkaamisen osalta.

Jokaisella kunnalla tulisi olla rahoitusvastuu ja järjestämisvastuu, jolloin alueen kunnat olisivat keskenään tasa-arvoisessa neuvotteluasemassa. Tehtävistä ja rahoituksesta sovittaessa tulee huomioida alueelliset ja paikalliset palvelutarpeet.

Kunnille tulisi olla erillinen valtionosuus, joka mahdollistaisi jatkossa heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämisen (tällä hetkellä kuntien palkkatukityöllistäminen). Silloin kunnilla olisi edelleen kannustin työllistää esim. osatyökykyisiä ja sitä kautta edelleen vahvistaa henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille sekä samalla aktivoida kunnan omaehtoista työllisyyden hoitoa uuden kannustinrahoitusmallin tukena.

Hyvinvointialueille tulisi kohdistua myös rahoitusvastuu pitkään työttöminä olleiden kustannuksista. Hyvinvointialueille tulee asettaa taloudelliset ja lainsäädännölliset kannustimet hoitaa työttömien sosiaali- ja terveyspalveluja tavoitteellisesti edistäen työttömien sijoittumista avoimille työmarkkinoille tai muulle oikealle etuudelle.

Osa rahoitusvastuusta tulee kuntien lisäksi olla hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueet ovat vastuussa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä ja sen onnistuminen ratkaisee monen ihmisen paluun työelämään. Monilla pitkään työttömänä olleilla on myös terveydellisiä ja sosiaalisia haasteita. Työkyvyn arviointi on usein välttämätöntä ja tästä on vastuussa hyvinvointialueet työttömien terveystarkastusten, kuntoutustarpeen arviointien ja eläkelausuntojen muodossa. Hyvinvointialueille tulee siksi osoittaa rahoitusvastuuta, jotta näiden toimien tärkeys ovat hyvinvointialueilla korkealle priorisoituja.

Kuntien rahoitusvastuu kasvaa kohtuuttomasti uudistuksen myötä. Lisäksi kuntien vapaaehtoisten työllistämistoimien mahdollisuudet heikkenevät, jolloin työllisyysasteen nostamiseen liittyvät tavoitteet on entistä vaikeampi saavuttaa.

Rahoituksen määräytymisen perusteissa vain 30 % rahoituksesta tulee työttömien määrän perusteella. Rahoituksen tulee olla tarveperusteista ja siksi työttömien määrään paremmin sidottua.

PUDASJÄRVEN KAUPUNKI – Hallintotoiminta

PL 10, Varsitie 7, 93101 Pudasjärvi
pudasjarvi.fi • kirjaamo@pudasjarvi.fi • puh. 040 826 6417
facebook.com/Pudasjarvi • twitter.com/pudasjarvi • instagram.com/pudasjarvenkaupunki

Työllistämistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintaa koskevassa lakiehdotuksessa toimijoina tulee mainita työvoimaviranomainen, hyvinvointialue, KELA ja kunta.

Pääasialliset vaikutukset

Vaikutukset kuntatalouteen ovat merkittävät lisääntyvien työllisyydenhoidon kustannusten myötä. Työmarkkinatuen kuntaosuus tulee kasvamaan merkittävästi, koska työllisyyspalvelut kohdistuvat kannustavan rahoitusmallin mukaisesti työhön sijoittumiseen. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa tulisi olla tiivistä, jotta työllisyyden edistämistä voidaan hoitaa tehokkaasti myös heikoimmassa työmarkkinatilanteessa oleviin. Rahoitusvastuuta tulisi olla myös hyvinvointialueella pitkään työttöminä olleiden kustannuksista.

Taloudellisia vaikutuksia syntyy työvoimapalvelujen järjestämiseen kuuluvan henkilöstön, tila- ja palveluresurssien hankintaan liittyvistä kustannuksista. Lisäksi talousvaikutuksia muodostuu työttömyysetuuksien kuntaosuuksista, ICT- ratkaisuksista ja rahoitusmallista sekä näiden yhteisvaikutuksista.

Järjestämisvastuu

Työllisyysalueen tulee muodostaa alueellisesti yhtenäinen, työmarkkinoiden ja työssäkäynnin kannalta toimiva alue. Kuntaekosysteemin ja kunnan elinvoimaisuuden näkökulmasta järjestämis- ja rahoitusvastuun tulee kulkea käsi kädessä. Palveluja tulee tuottaa paikallisesti ja asiakaslähtöisesti laajasta työllisyysalueesta huolimatta. Tehtävät, roolit ja vastuut sekä niihin kohdentuvat resurssit tulee esittää selkeästi.

Työnhakijan palveluprosessi

Tehtäviä tulee tarkastella asiakaslähtöisesti ja siten, että ne muodostavat selkeän kokonaisuuden.

Työnantajalle myönnettävät tuet

Palkkatuen poistuminen kunnan työllistämisestä vaikeuttaa heikossa työmarkkinatilanteessa olevien työllistämisen edistämistä. Kunnille tulisi olla erillinen valtionosuus, joka mahdollistaisi jatkossa heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämisen ja poluttamisen kohti avoimia työmarkkinoita.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

Pudasjärven kaupunki yhtyy TYP-johtajien verkoston lausuntoon.

”Lain otsikko Laki työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoiminnasta on jäykkä ja se ei ole selkeä. Kun monialaisuus itsessään tarkoittaa yhdessä toimimista, sisältyy lain nimeen tautologiaa. Vastaavasti edistäminen ja tuki ovat ainakin osin toistensa kanssa päällekkäisiä. Selkeämpi otsikko olisi Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä.

On kannatettavaa, että esityksen 38:n mukaisesti asiakkaalla ei enää aikarajaa TYP-palveluun pääsyssä, vaan palveluun pääsy perustuu asiakkaan palvelutarpeeseen. Näin asiakkaalla on mahdollisuus päästä palveluun varhaisemmassa vaiheessa. Jotta kohderyhmä moninaisuudessaan pysyy selkeänä, on kuitenkin samalla tärkeää, että määritellään selkeästi, mitä monialaisen palvelun tarpeella tarkoitetaan.

PUDASJÄRVEN KAUPUNKI – Hallintotoiminta

PL 10, Varsitie 7, 93101 Pudasjärvi
pudasjarvi.fi • kirjaamo@pudasjarvi.fi • puh. 040 826 6417
facebook.com/Pudasjarvi • twitter.com/pudasjarvi • instagram.com/pudasjarvenkaupunki

TYP-johtajien lakiesityksestä tekemistä huomioista monet liittyvät yhteistoiminnan organisointiin. Ei ole kannatettavaa, että valtakunnallisesta TYP-ohjausryhmästä luovuttaisiin. Tarvitaan valtakunnallista kehittämistä ja seurantaa, jotta palvelu on tasalaatuista koko maassa. Myös soteuudistuksessa painotetaan asiakkaiden oikeutta yhdenvertaisiin palveluihin.

Esityksessä ei säädetä yhteistyösopimuksen tekemistä. On tärkeää, että monialaisesta tuesta tehdään kirjallinen sopimus, jossa sovitaan tarkkaan mm. yhteistoiminnan resurssoinnista ja kustannusten jaosta. Lain viittaus riittävään resurssointiin ei turvaa sitä, että yhteistoimintaan varattaisiin riittävät toimintaresurssit.

Yhteisten kustannusten jakaminen 10§:n 2. momentin mukaisesti henkilöstön määrän perusteella ei ole kannatettavaa. Se johtaa herkästi TYP-työn aliresurssointiin ja siihen, että TYP-työhön osoitetaan vähemmän henkilöstöä, jotta yhteiset kustannukset saadaan pienemmiksi. Tilanteen haasteellisuutta lisää henkilöstön vaihtuvuus ja se, että uuden työntekijän palkkaamiseen voi mennä kuukausia tai muutosvaiheissa pystytään tekemään vain minimi. TYP-työn riittävä resurssointi hyvinvointialueella kuitenkin vähentää painetta sote-palveluihin jatkossa.

Resurssointia tulee tarkastella laissa pitkäaikaistyöttömien määrä huomioiden ja määrittää henkilöstöresurssi suhteessa asiakasmäärään (vrt. hoitajamitoitus). Potentiaalisten asiakkaiden (=pitkäaikaistyöttömien) määrä on työntekijöiden määrän sijaan relevantti resurssointia ja kustannustenjakoa määrittävä tekijä. Yhteisten kustannusten jako kuntien ja hyvinvointialueen välillä voisi olla 50 %/50 %.

12§:n lopussa Kela pudonnut niiden joukosta, keille voidaan myöntää käyttöoikeus. Kelan sijaan listassa on kuntayhtymä. Kunnat tai kuntayhtymät toimivat työvoimaviranomaisina. Pykälään tulee kirjata kuntayhtymän sijaan Kela.

Lakiesityksen 16§:ssä ja 17 §:ssä käsitellään nuorten monialaisia palveluja. Esityksen perusteella jää epäselväksi, keskitetäänkö nuorten monialaiset palvelut Ohjaamoihin vai voiko nuori olla myös TYPin asiakkaana. Kokemusten mukaan Ohjaamon monialaiset palvelut eivät ole riittäneet kaikille nuorille, vaan nuoria on ohjautunut lisääntyvässä määrin TYPin asiakkaiksi. Toimiva malli voisi olla sellainen, että Ohjaamon asiakkaana oleva nuori saisi Ohjaamosta yhden oven periaatteella tarvitsemiaan palveluja monialaiset palvelut mukaan lukien. Esityksessä jää epäselväksi myös se, onko työllistymistä edistävällä monialaisella tuella ja nuorten monialaisilla palveluilla yhteinen johtoryhmä vai omat johtoryhmänsä. Esityksen perusteella ei käynyt selväksi myöskään se, onko monialaisten palvelujen asiakastietojärjestelmä käytössä nuorten monialaisissa palveluissa vai miten tiedonkulku eri toimijoiden välillä hoidetaan.

Esityksen 17§:ssä käsitellään yksittäistä hanketta/palvelua, mikä ei ole lain kokonaisuus huomioiden perusteltua. Laissa ei säädellä muutoinkaan yksittäisistä palveluista. Tämä pykälä jää lain kokonaisuudesta irralliseksi, joten sen voisi poistaa.

Monialaisten palvelujen tukirakenne jää 18 §:ssä esitetyssä muodossa epäselväksi. Tukirakenteesta säätäminen kuuluu pikemmin asetukseen, jossa on tarpeen säätää tarkemmin tukirakenteesta ja sen roolista monialaisten palvelujen kehittämisessä.

Muut kommentit

Laskennalliseen työvoimapohjaan muodostuvat työllisyysalueet eivät tue luonnollisia työssäkäyntialueita varsinkaan harvaan asutuilla alueilla. Työllisyysalueen tulee muodostaa alueellisesti yhtenäinen, työmarkkinoiden ja työssäkäynnin kannalta toimiva alue, koska luontaisilla yhteistoiminta-alueilla tunnetaan parhaiten alueelliset ja paikalliset elinkeinorakenteet sekä työvoima- ja osaamistarpeet.

Rahoituksen mekanismit ja osin niiden puuttuminen sekä vastuun siirtäminen työllisyysalueelle (20 000 työvoimakriteeri) rajoittaa kuntien työllisyydenhoidon resursointia. Valta, vastuu ja resurssit tulisi yhdenmukaistaa ja varmistaa alueelliset ja paikalliset erot huomioiden.

Esitämme kunnille esitetyn 20 000 henkilön työvoimarakajan poistamista ja lainsäädännön mahdollistavan kuntien järjestävän työllisyyspalvelut alueellisesti yhtenäisen ja luonnollisen työssäkäyntialueen pohjalta.